

KORSE (COURSET) Sözcüğünün Kökeni Batılı Dillerde midir?

KORSE sözcüğü dilimize bugün kullanıldığı anlamda Fransızcadaki CORSET biçiminden geçmiştir. Fakat sözcüğün kökü ne Fransızcada ne de Hint Avrupa Dilleri denilen dil grubundaki başka bir dilden gelmektedir.

Aşağıda iki ayrı görüş üzerinden KORSE sözcüğünün olası kökenini açıklayacağım. Bu görüşlerden birisi dil biliminin mevcut kabul görmüş açıklaması ve diğeri benim eldeki verilere ve yazılı kaynaklara esaslanan açıklamamdan ibarettir. Ben açıklamamı yaparken sözcük kökü için daha eski yazılı kaynağa işaret edeceğim. Dil bilimi ise sözcüğün görüldüğü yazılı en eski kaynak olarak günümüze daha yakın olan (benim işaret ettiğime kıyasla daha yakın tarihli) kaynak gösteriyor. Buna göre ve aşağıdaki bilgiler ışığında hangi açıklamanın daha bilimsel ve akla yatkın olduğuna okuyucu olarak sizler karar verebilirsiniz.

Batılı dil bilimi kaynağına göre COURSET sözcüğün en eski kaynağı hipotetik (hipotez) olarak nitelenen ve gerçekte varlığı kanıtlanmamış PIE ana dile bağlı olarak gerçekte var olduğu kanıtlanmamış ses değeri ile açıklanan bir sözcüğe kökenlendiriliyor. Üstelik sözcüğün görüldüğü yazılı en eski kaynaklar 14. yüzyıl sonuna ait olarak gösterilse de buna ilaveten 13.yy da sözcüğün dillerine dahil olduğunu işaret eden Batılı kaynaklar da vardır.

Dil biliminin kabul ettiği görüşe göre;

Batılı kaynaklarda CORSET sözcüğün 14. yy sonu (veya 13. yy ortası. Anglo-Latin), "bir tür bağcıklı korse, dar vücut giysisi" anlamında kullanılan sözcük olduğundan bahsediyor. Sözcük eski Fransızcada CORSET biçiminde anılmaktaymış. Bu sözcük Latince "gövde" anlamına gelen CORPUS sözcüğün CORS biçiminde aynı anlamı ile kılınmasından olmuş ve sözcüğün kökeni PIE olarak kısaltılan geçmişte var olmuş olabileceği dil bilimciler tarafından tahmin edilmiş Hint Avrupa Ana dilindeki "gövde" anlamına geldiği düşünülen fakat yazılı örneği olmayan ***kwrep-** sözcüğünden türemiş. Dil bilimcilerin geçmiş yazılı örneğini gösteremedikleri halde var olduğunu hayal ettikleri ve İngilizce ***kwrep-** biçiminde seslendirildiğini düşündükleri sözcüğün Proto-Hint-Avrupa kökünde, muhtemelen "**görünmek**" anlamına gelen bir sözlü kök olduğu ileri sürülmüştür. İleri sürülmüş çünkü bu açıklama da aynen aşağıda benim yapacağım açıklama gibi sadece bir görüştür. Birinci derece veya ikinci derece kanıtlar ortada yoktur. Batılı kaynaklar zaten kendisi bu sözcüğün geçmiş varlığının varsayımsal olduğunu ve buna göre kaynaklarının da varsayımsal olduğunu kendileri de belirtmişlerdir.

Yani ortada bir şey yok fakat sadece geçmişte olduğunu tahmin ettikleri bir sözcük için geçmişte olduğunu tahmin ettikleri bir ses değeri verilmiş ve ilaveten bunun da geçmişte olduğunu tahmin ettikleri bir anlamı olduğunu ileri sürmüş olmaları söz konusudur.

Özetlersek, bir zaman makinesi bulunana kadar Batılı dil bilimcilerin bu varsayımı kanıtlamak kesinlikle mümkün olmayacaktır denilebilir. Bu sözcüğün uzak geçmişine dair neredeyse yazılan her şey varsayım niteliğindedir. Bu sözcük geçmişte gövde anlamına geliyormuş fakat uzak geçmişte sözcüğün kemer veya kuşak anlamı olmadığı halde birdenbire 14. yy sonundan itibaren bu sözcüğün korse anlamında kullanıldığına atıfta bulunmaktadır.

Yani sözcük anlam kayması yaşayarak gövde anlamından korse anlamına değişikliğe uğramış denilmekte. *(It is the hypothetical source of/evidence for its existence is provided by: Sanskrit krp- "form, body;" Avestan kerefsh "form, body;" Latin corpus "body" (living or dead); Old English hrif "belly," Old High German href "womb, belly, abdomen."¹)*

Bana göre sözcüğün asıl kaynağı;

Uygur dilinde yazılmış edebi elyazması metinlerde yazılı örnekleri QORSAQ [qo:saq] okunan ve GÖBEK anlamında kullanılmış olan sözcüğün ta kendisidir. Sözcük Asya'da Türk dilini konuşan coğrafyadaki Ortak Türkçe 'de "mide" anlamını da alarak çoğunlukla QURUĞSAQ, Uygur Türkçesinin Lopnur ağzında QORSAQ, Kaşgar, Hotan ve Kumul ağzlarında QO:SAQ, Eski Türkçe dönemindeki Uygur Türk dili yazılı kaynaklarda ise çoğunlukla QURUĞSAQ biçiminde geçmekte.²

Dil bilimi adamlarımız farklı mı düşünürler bilmem ancak ben dilimizdeki KUŞAK, KUŞANMAK sözcükleri ile KURSAK, sözcüklerinin muhtemelen geçmiş ortak kökten ayrılmış sözcükler olduğunu söyleyebilirim.

Kursak sözcüğü Eski Türkçe döneminde İrk Bitig adlı elyazmasında (900 yılı veya öncesi) ve Kaşgarî, Divan-i Lugati't-Türk adlı eserinde (1073 yılında) KUĞURSAK- biçiminde geçmekte. Kaşgarî, Divan-i Lugati't-Türk eserinde KUŞAK ve KUŞANMAK anlamlarında "er kırın kırşandı (adam kuşağını kuşandı) biçiminde geçmekte.³ Burada kuşak sözcüğünün kuşağını biçiminin KUR-IN biçiminde yazıldığını görüyoruz. Yani KUR- sözcük kökünde doğrudan "kuşak" anlamı da mevcut.

Eski Türkçe döneminde KURŞAN sözcüğü ve KURŞA sözcüğü "kuşanmak/kuşak-bağlamak" anlamında fiil olarak da kullanılmaktaydı. Aynı dönemde KUR ve *KURİŞ sözcüklerinin gergi ve germek gibi anlamları olduğu dil bilimciler tarafından söylenmektedir. Bu sözcükler ve onların türemeleri göbek, karın, bağ/kuşak gibi anlamlarda çok geniş coğrafyada olmakla Türk dilinin bütün ağzlarında muhtelif çeşitlilikte görülmektedir.

Bağlamak anlamındaki Eski Türkçe KUR sözcüğümüzün (olasılıkla kökteş) ses yakınının Moğol dilinde bugün KÜY, XÜY/HÜY ses biçimleri ile GÖBEK ve GÖBEK-BAĞI anlamında kullanılıyor olduğunu da belirtelim. Yine Moğolcada KÜYR sözcüğü kiriş bağı, KÜYTÜ sözcüğü düzeltmek/form vermek, gevşetmek anlamında halen kullanılmaktadır. Aynı dilde KÜLİ sözcüğü birleştirmek, bağlamak, sıkmak, anlamındadır.

Moğol dilini bir kenara bırakacak olursak, Hint Avrupa dillerinde gövde anlamından evrilerek COURSET (korse) anlamına gelen sözcükten dilimize KORSE sözcüğü sonradan tekraren alıntılı demek daha doğru olacaktır. Yani Avrupalı yeni dizaynı ile birlikte bir ürün adı olarak bu sözcük dilimize sonradan bu yeni biçimi ile birlikte girmiştir diyebiliriz. Fakat Hint Avrupa dillerinde kökünü varsayımsal olarak gösterebildikleri bu sözcüğün kökü de yine Türk

¹ Etymonline > https://www.etymonline.com/search?q=corset&ref=searchbar_searchhint

² TDK yayınlarından "Doğu Türkistan Uygur Ağzları" > Yazan: Erkin Emet, 2.bsk, Ankara Türk Dil Kurumu 2015 > ISBN:978-975-16-2043-9 > sayfa 168

³ Kuşak ve Kuşanmak sözcükleri için bakınız: <https://www.nisanyansozluk.com>

dilinden bu dillere alıntılanan ve burada kaynaklarını gösterdiğimiz QORSAQ / KORSAK sözcüğümüzdür.

Öyle ki bu sözcüğün kökü Türk dillerinde ve Türk dili ile kökteş bazı eklemli dillerde çoklu türemelerinde görülmektedir. Bunlarda bu sözcüğün aynen Türk dilindeki gibi karın, mide, göbek, kursak, bağ/kemer, çevirmek, sıkmak gibi anlamları da görülmektedir.

Hem anlam içeriğine hem de ses değeri yakınlığına bakarak Batılı dillerden dilimize COURSET sözcüğü KORSE biçiminde Osmanlının son dönemlerinde (1800'lü yılların sonunda) alıntılanmış olabilir fakat Batılı denilen bu sözcüğün kökü bizim dilimizdedir. Bu sözcüğün kökünden anlam kaymaları ve değişimleri ile yabancı dillerde ne kadar türetilmiş sözcük varsa onların kökü de bizim dilimizdedir diyebiliriz.

Eski Türkçe döneminde (İrk Bitig'de, 900 yılından önce) bu sözcüğün kökünden türetilmiş olan KURSAK sözcüğünü de "altın kurusakımın kılıçın kesipen" (altın kursağımı kılıçla kesip) tümcesi içinde ve yine Eski Türkçe döneminde Kaşgarî'nin, Divan-i Lugati't-Türk adlı eserinde (1073 yılı veya öncesi) "kuşun taşığına da çuruğsak denir" tümcesinde bu sözcüğü kurusak/kuğursak (mide) anlamında görmekteyiz⁴. Öyle ki Türk dili ağızlarında bu sözcüğün kökteşi olan "kuruğ" sözcüğü (gergin / kuru) anlamında ve "kuru" sözcüğü de "saç örgüsü veya örgü-bağ" anlamında da kullanılmaktadır.

İnsan veya hayvan belini sarmak veya bağlamak amacı ile atalarımızın binlerce yıldır kullandığı KUŞAK sözcüğünün kökü olan **KUŞ-** sözcük kökünün ses değeri ve anlam yakını Sümer dilinde de görmekteyiz.

Sümer/Kenger dilinde "keş" / "keş-" biçiminde olmakla hem "bağlamak, düğüm, bağ" gibi anlamlarda hem de "sarmak" anlamında görmekteyiz⁵. Aynı kaynakta Sümercede "keşda" sözcüğü anlam içeriği dahilinde "birleştirmek, bağlamak" anlamında, Sümerce "kuş-la" sözcüğü anlam içeriğinde "kemer", "kuşak", Sümerce "kuş-pa" sözcüğü "dizgin" anlamında, Sümerce "kuş-tab-ba" sözcüğü "işkembe, karın" anlamlarında kullanıldığı da ifade edilmiştir. Sümer uygarlığı bin yıldan uzun süren bir uygarlıktır ve Kenger halkının dilinde farklı bölgelerin lehçelerinde ve/veya farklı dönemlerde "keş-" ve "kuş-" ses değeri evrilmesi yaşanmamış olduğunu kanıtlayacak herhangi bir kanıt da mevcut değildir. Bu gün KUŞAK biçiminde seslendirdiğimiz sözcüğün kökteşi olan yazılı en eski türemelerine örnekler Sümer dilinde bu kökten sözcükler ile kaydedilmiştir diyebiliriz. Türk dilinde sözcüğün kökünde bütün anlam içeriği mevcuttur. Bu sebeple sözcüklerin kök anlamlarına etimoloji sözlüklerimizde yer verilmeli ve bu yapılırken ses değeri ve anlam yakınlığı açısından ulaşılabilen en eski tarihli yazılı kaynaklar gösterilmelidir.

Şimdi incelediğimiz sözcüğün asıl kökeni konusunda bir karar verebileceğinizi ümit ederim. Ya dil biliminin yaptığı saçma sapan ve kökenini bir varsayıma dayadıkları ve yine varsayılan bir fonetik değeri ile ileri sürülmüş tahmini sözcüğe köken atfedersiniz ya da fonetik değerinin

⁴ Bakınız KURSAK sözcüğü, <https://www.nisanyansozluk.com/?k=kursak>

⁵ Nafiz Aydın, Büyük Sümerce Sözlük, TDK yayınları 2013, sayfa 837 ve 379 (keş: bağlamak, sarmak, tespit etmek) & N. Aydın, Sümerce ve Akadca İşaret Listesi, Antalya, 2001 / 152

nereden geldiğini daha eski kaynaklara dayanarak anlam içeriği dahilinde daha net örtüşme kuran sözcüğümüzü köken olarak görürsünüz.

Anladığım kadarı ile bizim dil bilimciler diyor ki biz Batılının ağzının içine bakarız onun dediğinden kenarda bir itirazımız olmaz.

Karar okuyucunun!

Benzeri örnekler dilimizde ve Batılı dillerde bir değil binlerle ifade ediliyor ve bu ses ve anlam yakınlıkları bizim dil bilimcilerimize göre tesadüfi anagram işlerden başka bir şey değil. Bu dilimiz nasıl bir dil ise matematik ihtimaller hesabı ile güzel bir anlaşma kurmuş da bize binlerle tesadüfi örtüşmeler kurabilmiş haberimiz yok.

Siz dil bilimimiz Batılı öğreti ile doğru yolda ilerliyor diye düşünecekseniz kendi bileceğiniz iştir. Ben mantık, matematik ve akıldan nasibini almamış ve her baktığı Türkçe sözcükte sorgulamadan batılı kökler görme eğiliminde olan akademisyenlerden tiksiniyorum. Çünkü bunlar bu gibi durumların bir ihtimal olabileceğini bile Batılı meslektaşlarına yazmaktan korkuyorlar veya çekiniyorlar. Bu konuları sorgulamak bile istemiyorlar. Bunlara göre bizim yazılar eğlencelik anagramlardan başka bir şey değil ve Batı ana akımının dışında akademilerde söz söylemek ayıplanacağı gibi akademi dışından konuşmak da sadece gereksiz zaman kaybı.

Ahmet Ardiç